

1. Болюк О. Типи і художні особливості каплиць XIX – XX століть / О.Болюк // Записки Наукового товариства імені Шевченка. – Львів, 2005. – Т. ССXLIX. – С. 447–453.
2. Болюк О. Українські каплиці: генезис, типи, особливості, декор / О.Болюк // Українське мистецтвознавство: матеріали, дослідження, рецензії: зб. наук. праць. Вип. 9 / [гол. ред. Г.Скрипник]; НАНУ, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. – К., 2009. – С. 193–198.
3. Данилюк А. Поклонися народному зодчому. Етнографічні нариси про народну архітектуру України / А.Данилюк. – Львів: Свічадо, 1995. – 62 с.
4. Кисіль І. Іван Огієнко про дохристиянські вірування та їх вплив на формування етнопсихології українця / І.Кисіль // Народознавчі Зошити. – 1995. – № 4. – С. 209–212.
5. Лопаткевіч Т. Мала сакральна архітектура на Лемківщині / Т.Лопаткевіч, М.Лопаткевіч; [авториз. пер. з пол.]. – Нью-Йорк: Фундація дослідження Лемківщини, 1993. – 490 с.; іл.
6. Моздир М.І. Українська народна дерев'яна скульптура / М.І. Моздир. – К.: Наукова думка, 1980. – 187 с.; іл.
7. Одрехівський Р.В. Різьбярство Лемківщини / Р.В. Одрехівський. – Львів: Сполом. – 1998. – 262 с.; іл.
8. Січинський В. Історія українського мистецтва / В.Січинський. – Нью-Йорк: НТШ в Америці, 1956. – Т. 1. Архітектура. – 1956. – 179 с.; іл.
9. Тарнович Ю. Ілюстрована історія Лемківщини / Ю.Тарнович; Інститут народознавства НАН України – [Ретро. вид-ня 1936 р.]. – Львів, 1998. – 287 с., іл.
10. Щербаківський Д. Буковинські і галицькі дерев'яні церкви, надгробні і придорожні хрести, фігури і каплиці / Д.Щербаківський // Українське мистецтво. – Київ–Прага: Український гром. вид. фонд, 1926. – 62 с., іл.
11. Marczakowa K. Kamieniarstwo ludowe u Łemków / K.Marczakowa // Polska sztuka ludowa. – 1962. – № 2. – S. 84–91.
12. Pieradzka K. Na szlakach Łemkowszczyzny / K.Pieradzka. – Kraków: Nakładem komitetu do spraw szlachty zagrodowej na wschodzie Polski przy Towarzystwie rozwoju ziem wschodnich, 1939. – 230 s., il.
13. Reinfuss R. Kapliczki i krzyże na Łemkowszczyźnie / R.Reinfuss // Kurier Literacko-Naukowy IKC. – 1934. – № 13. – S. 10–11.
14. Reinfuss R. Rzeźba figuralna Łemków / R.Reinfuss // Polska sztuka ludowa. – 1963. – № 3–4. – S. 9–25.
15. Reinfuss R. Sztuka ludowa Łemkowszczyzny / R.Reinfuss // Polska sztuka ludowa. – 1962. – № 1. – S. 9–25.

В статтє раскрываються и характеризуются функциональные особенности галичских придорожных часовен, приводятся примеры их непосредственного назначения и посвящения, определяется их локальное расположение, проводится классификация обследованных объектов по характеру их действенности и местонахождения.

Ключевые слова: галичская придорожная часовня, функциональная типология, классификация, виды, назначение, посвящение, локализация.

The article and characterized the functional features of Galician roadside chapels are examples of their direct purpose and dedication, localization is determined by their position, held classifying objects examined the nature and location of their effectiveness.

Key words: Galician roadside chapel, functional typology, classification, types, purpose, dedication, localization.

УДК 7.012 : 001.891

Наталія Чупріна

ОСНОВНІ КОНЦЕПТУАЛЬНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ МОДНИХ ІННОВАЦІЙ

У статті проводиться порівняльний аналіз основних концепцій виникнення і протікання модних інновацій в суспільстві. Здійснюється класифікація основних теорій моди, які впливають на специфіку модної поведінки в сучасному суспільстві споживання. У роботі детально розглянуті різні методологічні підходи до вивчення модних процесів, що представляють інтерес для сучасної індустрії моди.

Ключові слова: модні інновації, феномен моди, концепції моди, теорія моди, індустрія моди

Дослідження змін моди в ХХІ столітті виглядають інакше, ніж на ранніх ступенях свого розвитку. Для того, щоб зрозуміти їх сучасну інтерпретацію, доцільно провести ретроспективний огляд історії питання. За визначенням Мерілін Делонг, яке вона сформулювала у вступному слові до

книги з теорії моди «Енциклопедія одягу і моди» (Encyclopedia of Clothing and Fashion), «мода має на увазі під собою зміни, новизну в контексті часу, місця та її конкретного носія». [1, с. 4] Теоретичні трактування походження змін моди розвивалися на базі суспільних наук, таких як антропологія, психологія, соціологія та економіка. Концепції зміни моди, що витікають з конкретної галузі знань, були схильні до впливу наукової школи того часу або системи поглядів і понять, актуальних для конкретної наукової дисципліни на певній стадії її розвитку.

Більшість основоположних постулатів, що пояснюють причини мінливості моди з погляду психології, базуються на класичній теорії Зігмунда Фрейда, який запропонував розглядати структуру особи у трьох компонентах: «НАД-Я, Я і Воно». [4, с. 87–104] Ця теорія зумовила появу концепцій, які пояснювали причину привабливості модного одягу, а також відповідали на питання, чому люди хочуть його носити і з цікавістю стежать за змінами в моді. Багато з ранніх концепцій у галузі психології зробили внесок в розуміння механізму змін моди, оскільки надавали особливої уваги її здатності задовольняти дві протилежні мотивації. З одного боку, модний одяг приховує тіло, задовольняючи потребу в скромності, і одночасно підкреслює його, робить привабливим, дозволяючи проявляти сексуальність. З іншого боку, людина одягається, щоб відповідати модним нормам тієї соціальної групи, до якої хоче належати, проте мода також задовольняє потребу людини відчувати себе особливою, унікальною особою. Згідно з цим трактуванням мода змінюється для того, щоб підтримувати сексуальний інтерес, а також постійно підживлювати потребу в індивідуальному виразі і груповій приналежності. Мотиваційні моделі поведінки споживача побудовані на базі піраміди потреб, запропонованої соціологом Артуром Маслоу в 1943 році, і містять в своїй основі дослідження різних рівнів психологічних потреб – як свідомих, так і несвідомих. [5, с. 370–396]

Антропологічний підхід до досліджень змін моди виник в кінці XIX століття в період колонізації Африки і на початкових етапах свого розвитку базувався виключно на еволюційній теорії Чарльза Дарвіна. З цієї точки зору зміни моди спочатку тлумачилися в термінах дарвіністської теорії. Наприклад, часті зміни в жіночій моді в Європі і Америці ставилися в один ряд з прикрашаннями тіла, характерними для багатьох культур, окрім західної, і трактувалися як спосіб залучення сексуального партнера. Скромніший чоловічий одяг в Європі і Америці визнавався за доказ вищої стадії еволюційного розвитку, що повинно було свідчити про високорозвинуту розумову діяльність європейців і американців, а також про їх високе положення на еволюційних сходинках розвитку людства.

У міру розвитку антропологічної науки у бік функціоналізму дослідники стали надавати менше уваги причинам змін в моді і піддали детальнішому аналізу соціальну функцію одягу, який з даної точки зору є ознакою приналежності до певної соціальної групи і свідчить про наявність відповідного набору соціальних цінностей.

З появою в XX столітті культурного релятивізму, що робив наголос на культурному значенні моди як явища, антропологічний підхід став визначати зміни в одязі як показник культурних трансформацій і наявності міжкультурних конфліктів. Ці теми, як і раніше, дуже актуальні і в XXI столітті.

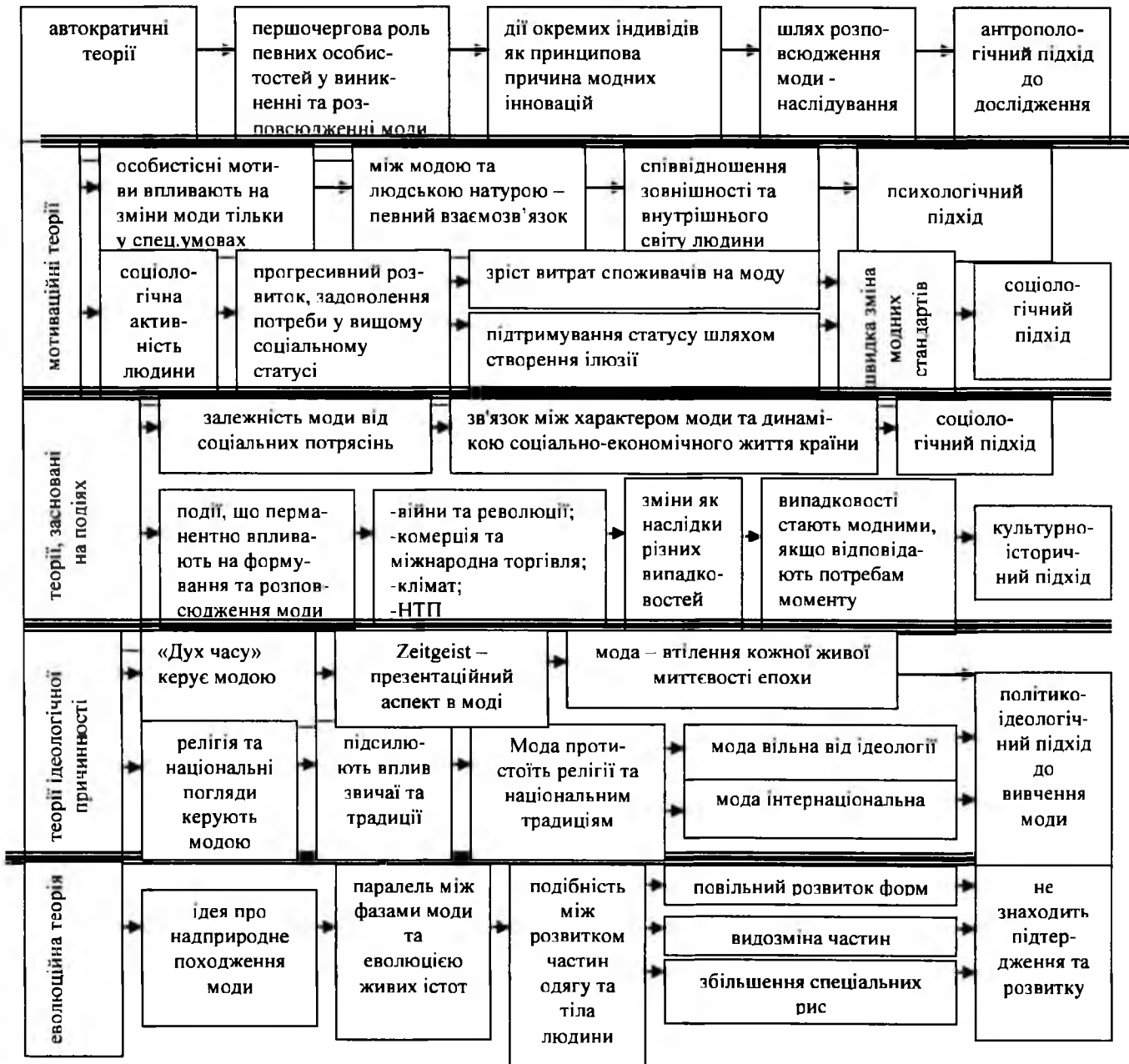
Соціологічна концепція моди спирається на фундамент колективної поведінки. Тут нескінченна мінливість моди служить індикатором групової приналежності і, що найбільш важливо, соціального статусу, а також впливає на ступінь впливовості індивідуума. Центральною ланкою в соціологічному підході є спроба прослідити хід змін в моді, при цьому дослідники особливої уваги надають динаміці розподілу впливу, якому підпорядковується колективна поведінка. На ранніх етапах розвитку цієї концепції суспільні класи розглядалися як первинний ступінь диференціації за шкалою статусу. У такому трактуванні мода проникає зверху вниз – від привілейованих класів до тих, хто знаходиться внизу сходів, яка підганяється як бажанням нижчих класів наслідувати («група переслідувачів»), так і постійним прагненням вищих класів відрізнятись («група відриву»). [6, с. 541–558] В рамках цієї концепції нову моду формує привілейований прошарок суспільства, оскільки його представники постійно потребують підтвердження свого високого статусу за допомогою одягу і зовнішності. Сучасніші уявлення про зміни моди, як і раніше, засновані на думці про домінуючий вплив можновладців на моду, проте тепер дослідниками визнається також і зворотний рух розповсюдження моди з вулиць на заможних громадян.

Кожна з вищезазначених концепцій пропонує особливий погляд на витоки і динаміку розповсюдження модних тенденцій. Більш того, на основі даних концепцій виникнення та протікання модних інновацій як соціо-культурного явища в суспільстві, в різні періоди були розроблені теорії моди для безпосереднього пояснення принципів розвитку модного одягу і аксесуарів, як в чоловічому костюмі, так і в жіночому.

За змістом ці теорії моди можна підрозділити на декілька груп: автократичні, мотиваційні, еволюційні теорії, такі, що засновані на певних подіях, теорії ідеологічної причинності тощо. Проте, індустрія моди, як концепція виробництва, розповсюдження і споживання модних стандартів і зразків не може бути, через свою комплексну суть, вписана в рамки і структуру якої-небудь з існуючих теорій. Відповідно, назріла необхідність науково обґрунтованої теорії існування і розвитку індустрії моди в сучасному постіндустріальному суспільстві, теорії, яка включає всі аспекти модних процесів і явищ, як з погляду соціально-культурологічних складових, так і з позицій проектної діяльності. Аналіз досліджень моди, проведений в даній роботі, дозволяє скласти порівняльну характеристику теорій моди, представлену нижче (див. схему 1).

Схема 1

Порівняльна характеристика відомих теорій моди

Концепції, що виникли в кінці ХХ століття, в основі яких знаходиться потреба особи в самоідентифікації, вивчають соціальний відгук на взаємні суперечності різних типів індивідуальності, тоді як мода чутливо реагує на наявність міжкультурних конфліктів і викликану ними напругу.

Концепції зміни моди як продовження розвитку певного стилю, що з'явилися в кінці другої половини ХХ століття, зобов'язані своєю появою таким дослідникам, як Енн Холландер і Валері Стіл, та засновані на історико-мистецтвознавчому методі аналізу стильових змін модного одягу. У їх роботах наводиться весь діапазон історико-мистецтвознавчих методів, які спираються на вивчення різних варіацій дизайну та естетичних відносин між тілом і тканиною. [2, с. 26–49],[7, с. 207–269]

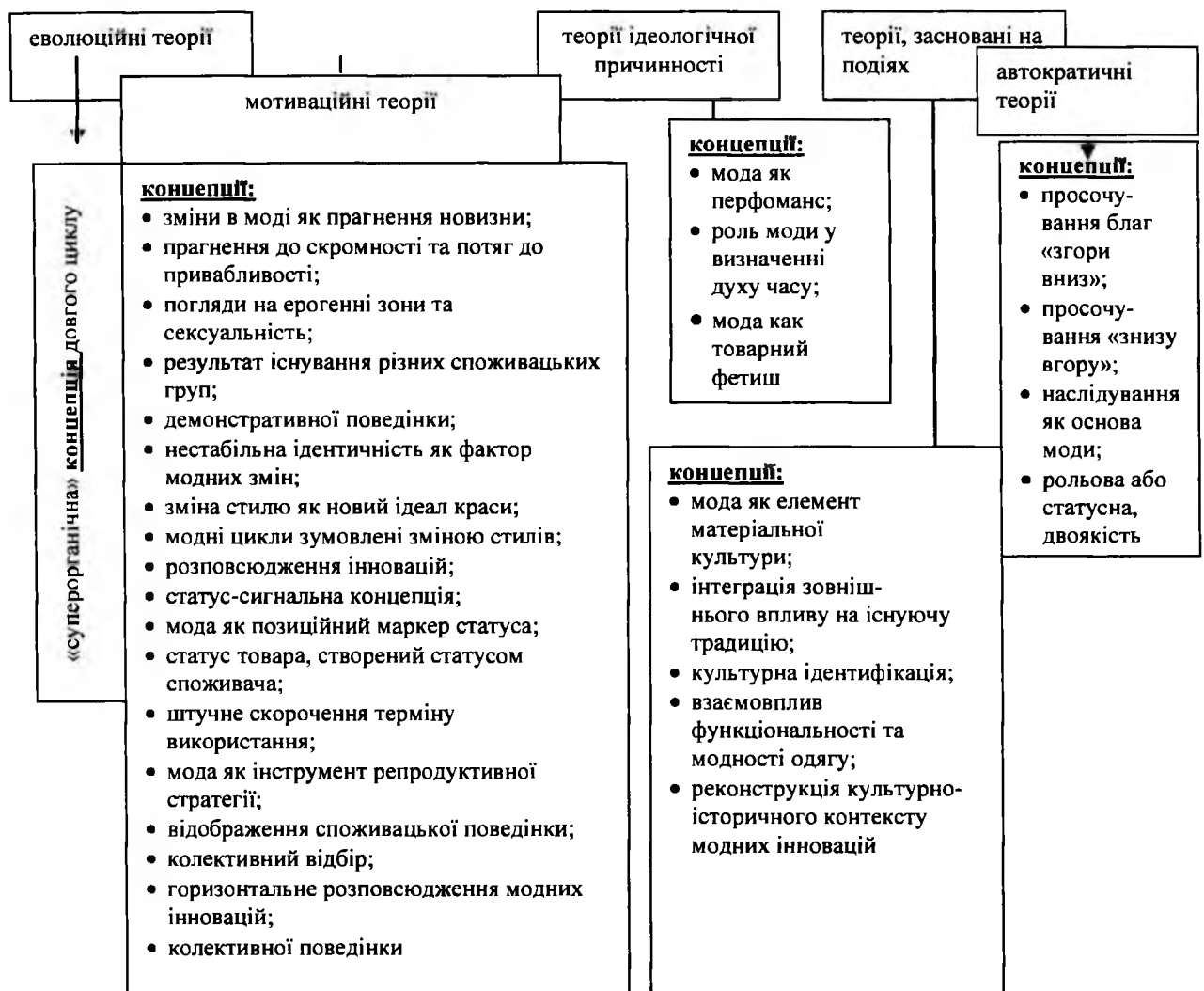
Концепції, які розглядаються в цій статті, присвячені впливу інноваційних дизайнерських прийомів, впровадженню нових технологій, нових уявлень про одяг і зовнішність, а також використанню в дизайні зразків стилю минулих років.

Прикладом модної тенденції розвитку стилю може служити нещодавно описана аналітиком моди Кейсі Хорін колишній ексклюзивна техніка розкрою тканини по косій, створена на початку ХХ століття Мадлен Віоне як модна інновація, яка під впливом Джона Гальяно була впроваджена в масове виробництво і сьогодні є промисловим стандартом. [3, с. 11]

У роботі також представлені результати сумісних досліджень у області різного виду видовищ, проведених декількома галузями суміжних дисциплін в 1990-х роках. Результатом стали нові концепції щодо модних змін, які виникли в ХХІ столітті. Дослідники переконливо доводили, що як сценічний, так і вуличний перформанс справляють вплив на формування нових індивідуальностей та змін в моді. Приклади повсякденного перформансу включають видовищні форми, які можна спостерігати щодня як частину масової культури; такі, які зобов'язані своєю появою певній епосі, і перформанси усередині субкультур, які мають вищий потенціал до трансформації. У дослідженні також обговорюються постановки, в основі яких лежить наперед відомий сценарій, що включає офіційні прийоми, модні покази, театр, кіно і музику. Цей підхід вивчає здібність моди до трансформації, яка відкриває можливість для нового прочитання індивідуальності і надає іншого значення таким параметрам культурних категорій, як статеві, класові та етнічні приналежності.

Схема 2

Класифікація сучасних концепцій вивчення моди

Концепції циклічності модного процесу переважно зобов'язані своєю появою економічним дисциплінам. Головним об'єктом уваги даної концепції стали інтенсивність модного потоку і тривалість життя того або іншого тренда від моменту його появи до зникнення. Економісти проводять відмінності між тим, що вважається короткостроковими циклами тривалістю від декількох місяців до двох років, і довготривалими циклами, які тривають деколи ціле століття. Концепції аналізу модних трендів, в основі яких лежить циклічний підхід, включають еволюційну і стильову моделі для довгострокових циклів; моделі, в яких підкреслюється статусний характер моди для короткострокових циклів, і гендерну інтерпретацію, в якій основна увага надається взаємозв'язку модного циклу та його культурної ролі.

Через розрив між багатими і бідними, що постійно збільшується і має місце у всьому світі, циклічні концепції, засновані на статусному характері моди, особливо актуальні в новому тисячолітті. Історики моди продовжують розпочаті в минулому столітті спроби знайти застосування існуючим концепціям модних змін, зокрема тим, які народилися на стику з іншими науковими дисциплінами. На закінчення слід зазначити, що теоретичним концепціям модних змін близькі багато наукових дисциплін, кожна з яких наділена стрункою внутрішньою структурою та ідеальною логікою, якщо її розглядати окремо від інших. Фахівці, яких цікавить природа модних змін, чи то професіонали у області моди або ті, що працюють в суміжних галузях, таких як соціологія, антропологія, психологія, знайдуть в цьому розмаїтті ту концепцію моди, яка повністю узгоджуватиметься з їх науковою позицією. Проте, не менш важливо пам'ятати, що загальні риси цих теоретичних концепцій належать різним дисциплінам, оскільки саме вони є тією ланкою, що пов'язує та об'єднує дослідників при вивченні феномена моди.

Отже, без рушійної сили, яка направляє структурні зміни, мода перестала б існувати. Представлений порівняльний аналіз концепцій, дозволяє сформулювати принципи, які спонукають моду еволюціонувати та рухатися вперед. Чим ми займаємося, що ми є і як виглядаємо в очах тих, хто нас оточує - все перебуває в стані постійної еволюції, яка направляється прихованою силою, суть якої необхідно розуміти професіоналам, що працюють у сфері моди.

У роботі детально розглянуті різні точки зору, що представляють найбільший інтерес для сучасної науки. Ці концепції виявляються однаково корисними як для теоретиків моди, так і для практиків, коли ті та інші стикаються з необхідністю аналізу і прогнозування модних процесів.

Короткий огляд теоретичних концепцій, представлений в даній статті, дозволяє подивитися на процес зміни моди під різними точками зору. По суті, більшість розглянутих концепцій демонструють бездоганну логіку, якщо розглядати їх окремо. Але, придивившись, можна побачити, що в основі лежать ключові елементи, запозичені з інших концепцій або теорій. Як узагальнення необхідно намітити серед безлічі різних представлених в дослідженні концепцій основні напрями досліджень, структура яких дозволяє припустити наявність загальної основи, що представлено на схемі 2.

1. DeLong M.R. Theories of Fashion / M.R. DeLong // Encyclopedia of Clothing and Fashion / V. Steele (ed.). – Detroit : Thompson/Gale, 2005. – 432 p.
2. Hollander A. Seeing Through Clothes / A.Hollander. – Berkeley : University of California Press, 1993. – 197 p.
3. Horyn C. Galliano Plays his Hand Smartly / C.Horyn // New York Times. – 2006. – May 21. – ST1, 11.
4. Lynch A. Changing Fashion: A Critical Introduction to Trend Analysis and Meaning / A.Lynch, M.D. Strauss. – Ames, Iowa : Iowa State University Press, 2004. – 275 p.
5. Maslow A. A Theory of Human Motivation / A.Maslow // Psychological Review. – 1943. – 50. – P. 370–396.
6. Simmel G. Fashion / G.Simmel // The American Journal of Sociology. – 1957 [1904] – LXII, 6, May. – P. 541–558.
7. Steele V. Women in Fashion: Twentieth-Century Designers / V. Steele. – NY : Rizzoli International Publications, 1991. – 253 p.

В статтє проводится сравнительный анализ основных концепций возникновения и протекания модных инноваций в обществе. Проводится классификация основных теорий моды, которые влияют на специфику модного поведения в современном обществе потребления. В работе подробно рассмотрены различные методологические подходы к изучению модных процессов, представляющие интерес для современной индустрии моды.

Ключевые слова: модные инновации, феномен моды, концепции моды, теория моды, индустрия моды

In the article the comparative analysis of basic conceptions of origin and flowing fashion innovations in society is conducted. Classification of basic theories of fashion, which influence on the specific of fashionable conduct in modern society of consumption, is described. In this work different methodological approaches to the study of fashionable processes, being of interest for modern industry of fashion, are considered in details.

Keywords: fashionable innovations, phenomenon of fashion, conceptions of fashion, fashion theory, fashion industry

УДК 739 (741, 745)

Наталія Дядюх-Богатько

ТИПОЛОГІЯ І ХУДОЖНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗБРОЇ НА ГУЦУЛЬЩИНІ

Виходячи з функціональних груп: рушниць-крісів, пістолів, топірців-барток, ножів автор доводить художню особливість кожної в хронологічних та регіональних межах. Визначено особливості класифікації та типології гуцульської зброї.

Ключові слова: зброя, мистецтво, зброєзнавство, типологія, функція, форма.

Спадщина народного мистецтва на Гуцульщині демонструє аспект перетину сакральності і зброї. У своїй роботі «Цілісність і системність» І.Блауберг виділяв такий ряд змістових ознак, що характеризують внутрішні властивості системних об'єктів: організація; взаємодія; інтеграція; цілісність; елемент; структура і т.д. [1, с.18]. Більшість із наведених ознак без вагань можна застосувати до характеристик технологічної організації зброї. Сам принцип системності, тотожний поняттю цілісності, поширюється сьогодні на найрізноманітніші сфери знань. Він є невід'ємною властивістю художньої мови твору зброярства, та особливо традиційного мистецтва, кожний його об'єкт несе в собі певним чином організований ансамбль обрядових, ритуальних та сакральних значень.

Вирішуючи актуальну проблему класифікації та типології гуцульської зброї, в процесі аналізу ми виділимо деякі виключно сталі елементарні схеми, які виступають своєрідними архетипами її побудови.

Типологічна диференціація взагалі є одним з найскладніших питань серед досліджень будь-якої з тем декоративно-ужиткового мистецтва. «Типологія – це своєрідна теоретична основа для дослідження художніх творів, ключ до розуміння їх декоративних засад і естетичної природи» – підсумовує М.Станкевич [2, с.177]. Найважливішим її питанням є виділення ознаки чи комплексу ознак, а у принципі відбору, з точки зору на їхню приналежність до різних категорій – функціональної, естетичної, міфологічної, філософської та інших, відображення багатогранності гуцульської зброї, як важливої частки українського декоративно-прикладного мистецтва.

Спробу наукового вивчення зброї в Українських Карпатах розпочинає В.Шухевич своєю монографією «Гуцульщина» (1899–1908), де у розділі «Стрілецтво», автор описує основні, знайдені ним, екземпляри рушниць, ножів, їх конструктивні частини за гуцульською термінологією, наводить приклади обрядової магії при полюванні та описує найпоширеніші пастки на звірів [3]. У контексті мистецтва про специфіку металевих виробів Карпат знайдемо у П.Жолтовського [4], Л.Сухої [5], М.Станкевича [2, с. 413–427] котрі розглядають системи та техніки декорування зброї серед інших предметів, не беручи до уваги конструктивних її особливостей, що мають певний вплив на розміщення структури декору.

Предметом нашої уваги є зброя, яка на Гуцульщині є не лише знаряддям нападу та захисту, як часто їй приписують, а й обов'язковим елементом костюма, хатнього інтер'єру, атрибутом у побуті та символом доблесті й заможності господаря.

Гуцульська зброя була виділена нами з загальної кількості матеріальних об'єктів українського декоративно-прикладного мистецтва. Інтерес до зброї в останній час посилюється, з'явилося багато статей та досліджень по зброярській тематиці. Розібратись у великій кількості інформації часто не можуть навіть спеціалісти-зброярі. Весь масив інформації, виключаючи псевдонауковий, може бути поділений на літературу по зброєзнавству археологічному, мистецтвознавчі роботи й ілюстровані альбоми, каталоги виставок, етнографічні статті та роботи за технічними особливостями й конструкціями зброї. При цьому кожна з вище перерахованих категорій користується своєю достатньо вільною термінологією. Через недомовленості щодо термінології часто трапляється багато